

Anne Cathrine Bomann

Blauwe tonen

Vertaald uit het Deens door
Ingrid Hilwerda en Janke Klok

SIGNATUUR

2022

1

September 2024

SHADI

Emil stelde Shadi voor om niet thuis te zitten schrijven.

‘Denk je niet dat het een goed idee is om ergens anders te werken?’ had hij gevraagd; zij had gedacht dat ze zich dan moeilijk zou kunnen concentreren. Maar het blijkt dat het alziend oog van anderen en hun gebogen ruggen achter de tafels haar actief houden. En dan is er nog iets anders. Voor alle rituelen die in hun appartement als paden door welbekend terrein lopen, is hier, waar alles nieuw is, geen plek.

Ze opent het scriptiebestand. Haar eerste taak moet zijn dat ze onderscheid gaat maken tussen reguliere rouw en de rouw die een paar jaar geleden als zodanig werd gediagnosticeerd. Als een blijvende rouwstoornis. De ICD-handleiding stelt diverse eisen waaraan je moet voldoen om die ziekte te kunnen diagnosticeren. Om te beginnen moet er minimaal een halfjaar zijn verstreken nadat de gebeurtenis waarover je rouwt heeft plaatsgevonden en er moet sprake zijn van een overlijden. Het is niet genoeg, zoals ze eerst dacht, dat je bijvoorbeeld bent gescheiden of je baan bent kwijtgeraakt, ongeacht hoe zwaar dat ook voor je is.

De studiezaal ruikt naar warme, zongebruinde lichamen en tassen met lunchpakketjes, die mensen meenemen naar de gemeenschappelijke ruimten van de bibliotheek of naar het park. Sommigen schrijven met muziek in hun oren, anderen gaan met hun hoofd op tafel liggen slapen totdat ze plotseling wakker

schieten en schuld bewust om zich heen kijken. Een jongen rechts van haar met een muts op snurkt zachtjes, iemand heeft een raam geopend zodat de wind met de dikke gordijnen kan spelen. Shadi kijkt naar de klok en besluit het hoofdstuk waarmee ze bezig is af te maken, ook al geeft haar maag aan dat het tijd is om te gaan eten. Drie kwartier later pakt ze haar bakje met de kliekjes van gisteren en loopt ze in haar eentje naar buiten het scherpe licht in, terwijl haar vest haar plek in de bibliotheek bezet houdt.

Als ze terugkomt na haar pauze loopt ze eerst naar het keukentje, waar een van de anderen uit de studiezaal heet water in twee in elkaar geschoven plastic bekers schenkt. Hij draait zich met een glimlach naar haar om, zodat ze zich gedwongen voelt te blijven staan.

‘Jij ook?’ vraagt hij.

‘Ja, graag.’

Ze volgt zijn handelingen met haar ogen, terwijl hij veel te veel water in de waterkoker schenkt en hem weer aanzet.

‘Ben je ook met je scriptie bezig?’

Ze knikt. ‘Psychologie. En jij?’

‘Politicologie,’ zegt hij, terwijl hij met zijn ogen rolt. ‘Dan kun je wel wat oploskoffie gebruiken na de lunch, nietwaar?’

Hij doet de koelkast open, pakt het plastic flesje eruit dat Shadi er die ochtend zelf in heeft gezet en schenkt melk in zijn koffie. Ho, wil ze zeggen. Ho, stop daarmee. Maar ze zegt niets, ze staat daar maar met ogen die beginnen te prikken, als hij het flesje omkeert en de laatste druppels eruit schudt.

‘Ik moet weer terug de glazen kooi in.’ Hij knipoogt naar haar, maar haar gezicht staat strak en onbewogen. Terwijl hij het keukentje uit loopt, drukt hij met zijn voet de pedaal van de prullenbak in en gooit het flesje weg, dat ze speciaal in de supermarkt had uitgekozen en gisteravond laat nog had uitgekookt.

‘Werk ze!’

Daarna gaat het schrijven langzaam. Het voorval in de keuken blijft door haar hoofd spoken en ze bedenkt wat ze allemaal wel

niet had moeten zeggen. Hé, dat is mijn melk! Dat zou iedere andere persoon hebben gezegd, toch? Of ze zouden die jongen hebben aangeboden dat hij er wel een scheutje van mocht nemen als hij maar genoeg over zou laten; dan zou alles goed zijn geweest. Waarom zijn dat soort dingen zo moeilijk voor haar?

Geleidelijk keert haar schrijfritme terug. Ze pakt de stapel artikelen over de rouwdiagnose uit haar tas, buigt zich voorover om de fijne sporen van de letters op het papier te ontcijferen en maakt nauwkeurige aantekeningen over wat ze kan gebruiken. Naarmate de uren verstrijken druppelt de studiezaal leeg en als ze uiteindelijk besluit om naar huis te gaan zit alleen zij er nog, en een mager, roodharig meisje in de hoek, dat lijkt te leven op de grote rozijnen uit de glazen pot die voor haar staat.

Ze klapt haar laptop dicht en recht haar pijnlijke rug. Zodra ze haar gedachten de vrije loop laat, keert het liedje dat al dagen in haar hoofd zit terug. Hoe gaat het ook alweer? Ze zingen het op familiefeestjes, een van die zeldzame momenten dat ze bij elkaar zijn. Hoewel haar moeder haar en haar jongere zus tot Shadi's grote spijt nooit Farsi heeft geleerd, leeft het ritme ergens in haar binnenste.

Met de melodie als achtergrondmuziek loopt ze door de stad naar huis. De zon hangt groot en zwaar boven de horizon en vandaag komt zij een keer als laatste thuis. Als ze binnenkomt, zit Emil op de bank met zijn laptop op schoot. Met haar jas nog aan loopt ze naar hem toe. Dat geeft macht, denkt ze, terwijl ze hem een kus geeft. Om degene te zijn op wie gewacht wordt. Degene die van buiten komt en de lucht in beweging zet.

THORSTEN

Als Thorsten af en toe opkijkt van zijn aantekeningen, voelt hij de septemberzon als een warme hand op zijn wang. In het universiteitspark dat zich onder zijn raam uitstrekt, zitten groepjes jonge mensen op het gras en af en toe reikt hun geschreeuw tot in de werkkamer. Het zou een fijne afwisseling zijn om een praatje met

hen te gaan maken, maar voor zulke dingen is tegenwoordig geen tijd meer, en bovendien verwacht hij iemand.

Als hij de trefwoorden leest die hij na zijn eerste afspraak met Birgit heeft opgeschreven, herinnert hij zich moeiteloos hoe ze eruitzag. Niet haar kleding of haar haar, dat vindt hij niet belangrijk, maar wel haar voorovergebogen lichaamshouding, die haar jaren ouder dan haar echte leeftijd maakte, en de manier waarop ze steeds weer haar natte zakdoekje had opvouwde. Er lijkt niet veel veranderd te zijn, denkt hij als hij zijn hoofd uit het raam steekt en haar op het bankje ziet zitten. Haar handen trillen licht, al haar bewegingen zijn weifelend, bijna alsof de tijd stilstaat. Als ze eindelijk haar spullen bij elkaar heeft gepakt en voor hem staat, leidt hij haar naar de zitbank.

‘Daar zijn we weer,’ zegt hij met een glimlach, maar Birgits enige reactie is een onbestemde trek op haar gezicht. ‘Kan ik iets aanbieden? Een van deze misschien?’

Hij houdt haar de koektrommel voor.

‘Vandaag is onze laatste afspraak. Dus voor één keer hoeven er geen formulieren te worden ingevuld, we praten alleen een beetje, dus ik ben ervan overtuigd dat we alles op een goede manier kunnen afsluiten.’

Ze knikt. Het boterkoekje is een vreemd voorwerp in haar hand, ze zit onderuitgezakt op de bank en Thorsten ontkomt er niet aan haar te vergelijken met zijn eigen moeder, die ongeveer even oud is, maar een totaal andere vitaliteit uitstraalt.

‘Ik wil u graag nogmaals zeggen hoe blij we zijn dat u aan ons project hebt willen meewerken,’ zegt hij. ‘Een project dat voor heel veel mensen van grote betekenis zal zijn. We zitten midden in de analyse van de opdrachten die u en de andere deelnemers hebben gemaakt, en het zal niet lang meer duren voor we een overzicht hebben.’

‘En dan weten jullie of de pillen werken?’

Birgits ogen zijn rood langs het onderste ooglid, alsof ze zichzelf binnenstebuiten keren. Thorsten vindt dat ze er ziek uitziet, maar goed, dat is al zo zolang hij haar kent.

‘Ja,’ zegt hij, ‘en vooral hoe. We zijn met name geïnteresseerd in

wat er in de hersenen gebeurt als de pillen worden ingenomen en hoe ze de manier waarop er wordt gerouwd beïnvloeden.’

Nu wordt Birgit zich blijkbaar bewust van het koekje in haar hand. Ze neemt een hap, haar kaken worden door een onzichtbare motor aangedreven die elk moment tot stilstand kan komen, en ze ziet er verschrikkelijk moe uit. Thorsten wil iets voor haar doen, maar hij weet niet wat en bij gebrek aan een beter idee schenkt hij water in haar glas.

‘Als alles is afgerond, ontvangt u een schrijven van ons, zodat u zelf kunt lezen wat onze conclusie is. Geen van ons tweeën weet immers of u een placebo of een actieve behandeling hebt gekregen, maar...’

Birgit onderbreekt hem en plotseling is haar blik alert, gefixeerd op de zijne: ‘Als ik de juiste pil heb gekregen, werkt dit spul niet, dat kan ik u wel vertellen!’

Thorsten knikt.

‘U bent nog steeds erg aangedaan door het overlijden van Kjeld?’

Ze veegt een kruimel van haar trillende onderlip.

‘Het is nog net als in het begin.’

Thorsten leunt naar voren. Deze afsluitende gesprekken zijn zo verschillend. Vorige week sprak hij met een jongeman die chocola had meegenomen en maar bleef herhalen hoe dankbaar hij was dat hij deel had mogen uitmaken van dit project. Maar er zijn vanzelfsprekend ook veel teleurgestelde deelnemers, die opnieuw hoop zijn kwijtgeraakt.

‘Dat spijt me,’ zegt hij. ‘Ik vind dat u hier met Miguel over moet praten. Hij zal u vertellen of u wel of niet Callocaine hebt gekregen.’ Hij steekt zijn hand op ten teken dat hij Birgits standpunt hierover heeft begrepen. ‘Hij is ook degene die u vanuit hier verder kan begeleiden. U zult echt alle hulp krijgen die u nodig hebt. Dat beloof ik.’

Als ze weg is, zet Thorsten het raam open. Hij heeft nog een paar minuten voor zijn gesprek met Mikkel, de laatste patiënt met wie hij een afspraak heeft. En dan zit zijn deel van het rouwproject er

definitief op. Alle testen zijn afgenomen, zelf heeft hij met bijna tweehonderd van de zo goed als vierhonderd deelnemers gesproken, en hoewel er zich tijdens het proces kleine problemen hebben voorgedaan, zoals altijd bij klinisch onderzoek, heeft het project alle verwachtingen overtroffen. Dit is niet alleen het eerste onderzoek in zijn soort op het gebied van rouwverwerking, het heeft ook de kwaliteit die hij het meest prioriteert in zijn werk: het is van belang. Ja, dat durft hij nu al te zeggen, want ongeacht de resultaten, ze zullen van invloed zijn op de manier waarop mensen met een blijvende rouwstoornis in de toekomst worden benaderd en begrepen. Dit onderzoek zal helpen de rouwbehandeling in Denemarken te definiëren en als dat het niet waard is om voor te werken, weet hij niet wat dat dan wel zou moeten zijn.

Hij kijkt nog eens om de hoek van de deur, maar de gang is leeg en na een paar minuten zoekt hij het nummer van Mikkkel op de deelnemerslijst. De telefoon gaat direct over op het antwoordapparaat.

‘Hallo Mikkkel, met Thorsten Gjeldsted van de universiteit van Aarhus. Ik bel omdat we om halftwee een afspraak hadden en je niet bent gekomen. Ik ben hier nog een paar uur aanwezig, dus als je in de gelegenheid bent om langs te komen wanneer je dit hoort, ben je welkom. Anders probeer ik je een van de komende dagen te pakken te krijgen. Tot ziens!’

Het verhaal van Mikkkel is een van de verhalen die op Thorsten de grootste indruk hebben gemaakt. Hij raakte met zijn gezin betrokken bij een verkeersongeluk op de Silkeborgvej en in de daaropvolgende dagen overleed eerst zijn vriendin aan haar verwondingen en daarna hun pasgeboren dochtertje. Toen Mikkels zus Louise haar broer tijdens een inleidend gesprek had beschreven, had ze het beeld geschetst van een graag geziene en sociaal betrokken jongeman die borrelde van de energie. Mikkkel was, net als Louise zelf, verrassend goed uit een moeilijke jeugd gekomen. Maar na het ongeluk was het bergafwaarts met hem gegaan. Omdat hij zich vaak ziek moest melden, had hij na verloop van tijd zijn baan als pedagogisch medewerker verloren en toen het

rouwproject startte, kon hij bijna letterlijk zijn bed niet uit komen.

Een windvlaag brengt een paar vellen papier op zijn bureau in beweging en Thorsten doet het raam weer dicht. Hij heeft echt het idee dat Mikkel zich de afgelopen maanden beter is gaan voelen, maar hij wil het traject goed afronden. Bovendien is het risico op zelfmoord bij mensen in rouw groter en hoewel er tot nu toe bij het project geen sterfgevallen zijn geweest, is het toch altijd zijn eerste gedachte als iemand bij een afspraak niet komt opdagen. Daarom belt hij voordat hij aan het einde van de middag zijn werkkamer verlaat nog een keer naar Mikkel. Maar er neemt nog steeds niemand op.

ANNA

Er kriebelt iets in Anna's nek. Zonder haar ogen te openen begraaft ze zich dieper in het warme nest van het dekbed, maar dan keert het gekriebel weer terug. Een volhardend gekriebel, deze keer op het stukje schouder dat blootligt. Geïrriteerd haalt ze uit met haar arm.

‘Goedemorgen!’

Ze knippert een paar keer met haar ogen om de slaap eruit te krijgen. Het ongemak van te veel drank en veel te weinig slaap overvalt haar als een plotselinge zeeziekte.

‘Je hebt het zwaar, zeker?’

Hij glimlacht en ziet er eigenlijk best schattig uit met zijn donkere pijpenkrullen. Ze heeft geen idee hoe hij heet.

‘Hoe kun jij zo fit zijn?’ zegt ze gapend en ze vraagt zich af of ze de puf heeft om nog een keer te vrijen voor hij ervandoor gaat. Hij drukt zich omhoog met zijn elleboog en geeft haar een kus.

‘Je praatte vannacht in je slaap,’ zegt hij. ‘Iets over je moeder. Weet je nog wat je droomde?’

Anna schudt haar hoofd. De nacht is gereduceerd tot zwarte slaap, precies zoals ze het graag heeft. Maar ze vindt het niet fijn dat een onbekende haar in haar slaap heeft horen praten en mis-

schien zelfs ondertussen naar haar heeft gekeken. Je gezicht ver-
raadt je tijdens het slapen, dat weet ze.

Onderweg naar de badkamer baalt ze ervan dat ze altijd naakt
slaapt. Ze moet ergens een slipje neerleggen voor als ze iemand
mee naar huis neemt.

‘Zullen we samen iets gaan eten?’ roept hij haar na.

‘Helaas. Over een halfuur moet ik op de uni zijn, dus...’ Ze doet
de deur achter zich dicht en laat zich op de wc vallen.

‘Samen douchen dan?’ hoort ze hem buiten de badkamer roe-
pen. ‘Of op zijn minst een stel kinderen? Een rijtjeshuis in Vejle?’

Nadat ze wat koud water in haar gezicht heeft gegooid, wikkelt
ze een handdoek om zich heen en loopt naar hem toe. Hij staat in
de gang zijn schoenen aan te trekken.

‘Waar woon je?’ vraagt ze en hij gooit zijn krullen naar achte-
ren.

‘Bij Tousparken.’

Hij steekt zijn hand uit om zijn jas te pakken, zonder haar aan
te kijken. Dan krijgt ze toch medelijden met hem.

‘Wil je misschien een appel mee voor onderweg?’ Ze strompelt
naar de keuken en kijkt in de lege fruitschaal.

‘Nee, dank je wel.’

‘Tsja.’ Ze loopt weer terug. ‘Ik ben een rare, ik heb gewoon geen
zin in dat gedoe erna. Het heeft niets met jou te maken.’

Ze staan elkaar een tijdje aan te kijken, dan steekt hij zijn hand
uit naar de deurklink.

‘Bedankt voor vannacht in elk geval, het was gezellig. Het ga je
goed.’

Ze glimlacht naar hem. Het is per slot van rekening niet zijn
schuld dat ze in haar slaap praat.

‘En doe de groeten aan je moeder!’

De woorden blijven trillend in het trappenhuis hangen totdat
de deur achter hem dichtslaat en de echo doorbreekt.

Een halfuur later is ze er klaar voor. Voor het eerst in weken heeft
ze ’s ochtends iets anders aan dan haar Everlast-joggingbroek.
Haar fiets rammelt, de eerste versnelling is kapot, maar half

staand op de pedalen worstelt ze zich de heuvel op totdat ze bij het openluchtmuseum kan afslaan naar de Vestre Ringgade. De eerste zweetdruppel loopt tussen haar borsten omlaag op het moment dat ze haar fiets stalt voor het Psychologisch Instituut.

‘Klop, klop.’

Thorsten zit achter zijn overvolle bureau, ogenschijnlijk verdiept in de papieren die voor hem liggen.

‘Anna!’ roept hij uit als hij haar ziet. ‘Wat een verrassing!’

‘Ik was in de buurt en dacht dat we het misschien over mijn scriptie konden hebben, als je tijd hebt.’

Thorsten zet zijn bril af en legt hem op een lege plek op de vensterbank.

‘Je bent vannacht kennelijk flink op stap geweest,’ constateert hij. ‘Zal ik eerst een kop koffie voor ons gaan halen?’

Terwijl hij weg is, gaat ze in de versleten fauteuil zitten en kijkt om zich heen. Het is hier zo mogelijk nog rommeliger dan de vorige keer dat ze langskwam, vlak voor de zomervakantie. Op elk denkbaar oppervlak liggen stapels vakliteratuur en naslagwerken en de bedompte geur van inkt herinnert haar zoals altijd aan de bibliotheek van de Ellekær-school.

‘Ik wilde over de rouwdiagnose schrijven,’ zegt ze, als hij terugkomt. ‘Kritisch uiteraard.’

Hij zet twee kopjes op de lage salontafel, verschuift een paar mappen en ploft neer op de stoel tegenover haar. Door de geur van koffie begint haar lege maag te knorren.

‘Rouw?’ Hij knijpt zijn ogen tot spleetjes. ‘Is dat wel een goed idee?’

‘Waarom niet?’ vraagt ze, maar ze praat verder zonder hem tijd te geven om te antwoorden: ‘Wat vind je ervan, wil je me begeleiden?’

Tot haar grote verbazing schudt hij zijn hoofd.

‘Helaas meisje, je bent te laat. Al mijn begeleidingsuren zijn al ingepland, wat met het geweldige management dat we hebben trouwens geen kunst is. Ik mag niet nog meer studenten begeleiden, hoe graag ik dat ook zou willen.’

‘Meen je dat echt?’

Die optie was niet bij Anna opgekomen. Ze had gedacht dat het vragen van Thorsten slechts een formaliteit was.

‘Misschien kan ik Svend vragen of hij wil,’ stelt ze voor zonder het echt te menen.

‘Dat kun je proberen,’ zegt Thorsten. ‘Maar ik denk dat hij min of meer in dezelfde situatie zit als ik. Geen van ons heeft dit semester veel tijd vanwege het rouwproject. Je bent te laat.’

‘Dank je, dat had je al gezegd.’

Ze buigt zich voorover en laat haar bonzende hoofd een paar seconden in haar handen rusten; daarna gaat ze weer rechtop zitten.

‘Shit.’ Het zit haar blijkbaar niet mee. ‘Mijn aanvraag bij de examencommissie is ook al afgewezen. Ik moet neuro overdoen.’ Ze blijft naar beneden kijken, zodat Thorsten niet kan zien dat de waterspiegel in haar ogen stijgt. Ze ademt diep in. ‘Vet irritant.’

De fauteuil kraakt en even later staat hij naast haar om een rood servet met een of ander belachelijk kerstmotief aan te geven. Ze snuit haar neus precies tussen de engelenvleugels.

‘Het komt wel goed,’ zegt hij, terwijl hij haar een bemoedigend klopje op haar arm geeft.

Haar gezicht betreft. Zo voelde het anders niet. Ze had echt gedacht dat ze zou slagen. Ze had immers alle opdrachten die ze moest inleveren ingeleverd. Het enige probleem was dat ze te vaak afwezig was geweest.

‘Laten we even rustig nadenken,’ gaat Thorsten verder. ‘Misschien kun je samenwerken met een van de anderen, met hoe heet ze ook alweer...’ Hij zoekt in de stapels op zijn bureau en vindt uiteindelijk een schrijfblok, dat hij naar het raam omhooghoudt om het beter te kunnen zien. ‘Shadi. Ze schrijft ook over rouw en wie weet hebben jullie zelfs profijt van elkaar. Dat zou maar een of twee extra begeleidingsuren voor mij betekenen en die kan ik vast wel in de Excel-sheet verwerken.’

Anna rolt met haar ogen. Ze kent Shadi wel, ze hebben een paar dezelfde vakken gevolgd. Ze herinnert zich haar vooral van statistiek, waarin Shadi op een ingetogen manier bijna griezelig scherp was. Ze is het type dat leeft om dingen op te lossen, maar

Anna heeft haar nog geen enkele zelfstandige mening horen formuleren over het vak waarvoor ze al bijna vijf jaar aan het studeren is.

‘Ik denk dat ik me dan toch liever voor de leeuwen gooi bij Svend.’

‘Je zou natuurlijk ook kunnen overwegen om van onderwerp te veranderen,’ zegt Thorsten. ‘Ik wil me er niet mee bemoeien, maar...’

‘Nee, doe dat dan ook niet,’ zegt ze om hem de mond te snoeren. ‘Ik bedenk wel iets.’

Ze mikt het verfrommelde servet in de prullenbak en raakt met een harde worp de rand, zodat de prop er net in valt. Neemt de laatste slok uit haar kopje. Dit gesprek verloopt totaal niet zoals ze had verwacht.

‘Ik geloof dat ze in de oude nationale bibliotheek zit te schrijven, als je haar wilt spreken.’

‘Au, verdomme!’ Geïrriteerd zet Anna het kopje weer neer, ze voelt de koffie door haar keel en slokdarm branden. ‘Wat zeg je? Wie zit er in de bibliotheek?’

April 2011

ELISABETH

De eerste dagen stond Elisabeth stil. Ze kon niet denken, ze kon niet huilen, en toen haar zintuigen weer begonnen te werken en ze zichzelf liggend in het bed van Winter aantrof met zijn deken tegen haar gezicht gedrukt en haar neus begraven in zijn geur, deed het zoveel pijn dat ze zou willen dat ze niet wakker was geworden.

Vanaf de dag dat hij was geboren, was ze bang geweest hem kwijt te raken. Veel te vroeg, stil en blauw werd hij geboren, en die blauwe tinten hadden als een bijzondere lichtinval op hun leven geschinen. De eerste operatie vond meteen na zijn geboorte plaats en daarna duurde het lang voordat ze hem mee naar huis kon nemen. Ze mocht na verloop van tijd wel zijn lichaampje met de doorzichtige vingernagels en de onregelmatige hartslag op haar borst leggen. Ze had hem warmte ingeblazen, gebeden dat zijn hart sterk genoeg zou worden om zelf te kunnen kloppen, maar pas toen ze op een dag afscheid nam van alle bekende gezichten op de verpleegafdeling en met haar zoon in haar armen met onzekere passen naar haar auto liep, durfde ze echt te geloven dat hij bestond. Ze noemde hem Winter, ook al was hij in de lente geboren, omdat hij zo bleek was en ze zijn tenen en vinger-tjes moest opwrijven om het bloed erdoor te laten stromen.

Nala lag apathisch aan het voeteneinde. Het was onduidelijk of de hond er iets van begreep of dat ze gewoon reageerde op het

stilstaan van Elisabeth. Gedurende die eerste dagen liet ze haar uit in de tuin, ze kon nauwelijks de simpele bewegingen uitvoeren die nodig waren om de hond eten te geven of om het water in de drinkbak met het stoflaagje op het oppervlak te verversen. Alles deed pijn. Ze voelde zich alsof ze griep had; rouw is als jicht, dacht ze, rouw is een ziekte die je uitmergelt. De telefoon rinkelde, maar ze nam niet op. Ze lag alleen maar in bed, aaide af en toe Nala over haar kop, keek in de bruine ogen van de hond en deed haar ogen weer dicht.

Zo gingen er weken voorbij. Ze doorstond de begrafenis zonder te weten hoe, voelde hoe haar benen haar wegdroegen, de harde stoelzitting en de lichamen die zich tegen het hare drukten. Ze had een maand vrij gekregen van haar werk, zomaar, en ze was dankbaar. Ze dacht maar heel kort aan haar lopende projecten en aan het rapport, waarvoor ze de dag na Winters overlijden de deadline had gehad. Toen zette ze het weer van zich af.

Geleidelijk aan begon ze door het huis te dwalen. Ze dwong zichzelf om bij de bak met speelgoed stil te staan, bij de stoel van Winter aan de eettafel en de plastic mat op de vloer in de woonkamer, waar hij zo graag zat te tekenen. 's Avonds ging ze vroeg naar bed met de iPad aan. Het dekbed van Winter, waarin ze leefde en ademde, rook uiteindelijk niet meer naar hem. Ze had het versleten.

Op een zondagavond was de eerste maand verstreken. De aarde op het graf was ingeklonken, het had geregend en gewaaid tegen de steen die niet meer de nieuwste op het kerkhof was.

'Kom,' zei ze tegen Nala, die eerst niet van het bed van Winter af wilde. 'Jawel, kom, nu gaan we.'

Met voorzichtige handen haalde ze het beddengoed af, vouwde het dekbed van haar zoon op, zette de radiator op de laagste stand en deed de deur achter zich op slot.

Op die avond rende er een damhert door de tuin. Elisabeth stond buiten bij de afvalcontainer en ze had net de zak met het beddengoed erin weggegooid toen ze iets hoorde. Een dreunend, onbekend geluid dat werd gedempt door het gras. Het dier bleef

op ongeveer tien meter afstand van haar stilstaan. Het stond daar in de schemering met zijn kop half afgewend. Ze beeldde zich in dat ze het hoorde ademen. Ze bewogen zich geen van beide. Mijn zoontje is dood, dacht ze, en ik heb mezelf ertoe veroordeeld om verder te leven. Misschien had ze zich verroerd, ze wist het niet zeker, maar plotseling kwam het dier in beweging, wierp zich opzij en verdween in volle vaart in de richting van het bos.

2

September 2024

SHADI

‘Shadi?’

De stem is hees en veel te luid voor de geconcentreerde stilte in de studiezaal. Shadi zit diep na te denken over het verdriet als noodzakelijke keerzijde van de liefde en de onderbreking overvalt haar als een donderslag bij heldere hemel.

‘Jij bent toch Shadi?’

Ze draait zich snel om en geeft aan dat het meisje stil moet zijn. Ze herkent haar nu als iemand uit haar werkgroep. Anna heet ze. Met het te korte topje en de roze restanten in haar korte haar ziet ze eruit als iemand die net van het festivalterrein komt. Shadi heeft haar eigenlijk nooit echt gesproken, maar ze heeft een duidelijk beeld van haar. Ze is zo iemand die is blijven hangen in het leesgroepje waar ze aan het begin van hun studie door de docenten in waren gezet, omdat ze ervan houdt om shagjes rokend tot diep in de nacht met iemand over Simone de Beauvoir te discussiëren, terwijl ze de patriarchale machtsstructuren verbaal met de grond gelijkmaakt. Zo iemand die te nadrukkelijk aanwezig is tijdens de colleges, maar vergeet te studeren voor het tentamen.

Op dit moment ziet ze eruit als een wrak. Ze heeft bloeddorpen ogen en zelfs op deze afstand denkt Shadi alcohol te kunnen ruiken.

‘Kom mee de zaal uit,’ fluistert ze.

Onderweg naar buiten worden ze gevolgd door boze blikken

van de andere studenten en Shadi begrijpt hen goed. Ze vindt het zelf ook verschrikkelijk als iemand de regel om stil te zijn negeert.

‘Wat is er?’ vraagt ze, als de deur achter hen is dichtgevallen.

‘Kunnen we misschien ergens gaan zitten?’ vraagt Anna en Shadi neemt haar mee naar het keukentje. De stoelen schrapen over de hobbelige betonnen vloer als ze gaan zitten.

‘Je weet toch wel wie ik ben?’ vraagt Anna. Shadi knikt. ‘Oké. Ik ben net bij Thorsten geweest om over mijn scriptie te praten en het blijkt dat ik een beetje te laat ben met een begeleider zoeken. Dat betekent dat hij geen ruimte meer voor me heeft, niet alleen in elk geval. Maar als ik nu zou samenwerken met iemand die hij al begeleidt...’

De zin is een haak met een slijmerige worm eraan, die Shadi niet wil doorslikken. In plaats van Anna aan te kijken, bestudeert ze geconcentreerd de ring van Emil, draait hem steeds weer om haar vinger.

Anna zucht.

‘Oké. Jij schrijft over rouwverwerking, ik schrijf over rouwverwerking, en als we gaan samenwerken, kunnen we Thorsten delen. Hij was mijn begeleider tijdens de bachelor en die begeleiding was de beste ooit.’

‘Helaas,’ perst Shadi eruit en gelukkig klinkt ze vastberadener dan ze zich voelt. ‘Ik schrijf het best in mijn eentje. Bovendien ben ik al begonnen.’

Ze kijkt opzij naar Anna en slaat snel haar blik weer neer. Dié blik.

‘Wat is je probleemstelling?’

‘Die staat nog niet helemaal vast.’ Shadi’s benen bewegen onder de tafel, ook al doet ze haar best om rustig te zitten. ‘Het wordt iets van kijken naar de redenen waarom de rouwdiagnose werd ingevoerd ondanks alle weerstand daartegen. En dan de voor- en nadelen bespreken, zowel ethisch als psychologisch, maar dan meer pragmatisch.’

‘Pragmatisch?’ Anna spuugt het woord bijna uit. ‘Waar heb je het over?’

Shadi slikt en ze probeert de juiste woorden te vinden.

‘Veel mensen die nu een rouwstoornis hebben, kregen eerder ook wel een diagnose, maar dan werd het gewoon een stressreactie of een depressie genoemd. Misschien is het beter om de dingen bij de naam te noemen. Dan krijgen mensen ook makkelijker de juiste behandeling.’

‘Perfect!’ Anna spreidt haar armen. ‘Moeten we dan niet ook een diagnose voor dakloosheid hebben, zodat we mensen kunnen helpen een plek om te wonen te vinden?’

Shadi durft haar niet te vertellen dat die diagnose al geregistreerd staat onder code Z. ‘Sommigen gaan er helemaal aan onderdoor,’ mompelt ze.

‘Maar dat betekent toch nog niet dat ze ziek zijn!’ Anna’s stem heeft een metaalachtige klank gekregen en haar grijsblauwe ogen stralen iets wilds uit. ‘Ze zijn vast eenzaam; misschien hebben ze ook al eerder iemand verloren of worstelen ze nog met andere dingen, en dan stortten ze nu in. Maar kwetsbaarheid en een psychische aandoening zijn dus echt wel twee heel verschillende dingen!’

‘Zo zie je maar,’ mompelt Shadi, terwijl ze opstaat om afstand te creëren. ‘We willen niet eens over hetzelfde onderwerp schrijven.’

Anna staat ook op. Ze is langer dan Shadi en nu ze zo tegenover elkaar staan, beseft ze dat ze vast ook een paar jaar ouder is.

‘Prima!’ Anna ziet er niet uit als iemand die vindt dat er überhaupt ook maar iets prima is. ‘Veel plezier dan met je pragmatische project. En heel erg bedankt voor je hulp!’

Shadi blijft nog even in de keuken staan om bij te komen nadat Anna is vertrokken. Haar voeten tintelen, alsof ze ternauwernood is ontsnapt aan een aanrijding. Maar als ze terugloopt naar de studiezaal ziet ze Anna weer. Ze staat verderop in de gang tegen de muur aangeleund te bellen. Eerst hoort Shadi niet wat ze zegt, maar dan verheft Anna haar stem: ‘Maar daarom heb ik toch een doktersverklaring gekregen! Ik begrijp niet waarom jullie mij voor dat vak hebben laten zakken. Jullie verpesten mensenlevens!’

Terug in de studiezaal ploft Shadi op haar stoel neer en ze probeert zich te herinneren waarmee ze bezig was, maar ze is veel te onrustig. Op dat moment ziet ze dat ze een mail heeft gekregen van Thorsten. Ze leest de mail vluchtig door, doet dan haar ogen dicht en legt haar hoofd in haar nek. Hij heeft Anna aangeraden om contact met haar op te nemen. Hij schrijft dat het enorm zou helpen als Shadi een samenwerking wil overwegen. *Uiteraard staat het je volledig vrij om dit af te wijzen*, staat er aan het einde, maar dat klopt natuurlijk niet.

Haar keel wordt dichtgeknepen. Nu haat niet alleen Anna haar, maar Shadi is zonder het te weten ook nog eens rechtstreeks tegen de wens van haar begeleider in gegaan. Mechanisch begint ze haar spullen in te pakken, want ze krijgt vandaag toch niets meer gedaan. Als het echt zo gezond is om je grenzen aan te geven, zoals mensen zeggen, denkt ze als ze de leeslamp uitdoet, waarom voelt het dan zo verschrikkelijk beroerd?

THORSTEN

‘Ah, hallo.’ Thorsten komt de vergaderzaal binnen waar de onderzoeksleider van Danish Pharma, Elisabeth, al heeft plaatsgenomen. ‘Je bent er weer bij?’

Elisabeth is als consulent aan het rouwproject gekoppeld en heeft een paar vergaderingen bijgewoond. Zo’n samenwerking tussen de universiteit en de industrie is hoogst ongebruikelijk, maar het was een van de voorwaarden voor de universiteit van Aarhus om al in zo’n vroeg stadium onderzoek te mogen doen naar het nieuwe rouwmedicijn. En hoewel Thorsten er aanvankelijk tegen was, moet hij toegeven dat het tot nu toe soepel is verlopen.

Elisabeth kijkt op van haar mobiele telefoon en begroet hem.

‘Ik heb begrepen dat jullie bijna klaar zijn,’ zegt ze. ‘Dus misschien is dit voor mij wel de laatste keer?’

Thorsten gaat iets verderop aan de lange kant van de tafel zitten. Elisabeth zit aan het ene hoofdeinde en zijn baas Kamilla zal vast graag aan het andere einde gaan zitten.

‘Wie was trouwens die jonge vrouw met wie je eerder vandaag hebt gesproken?’ vraagt Elisabeth. ‘Lang, kort haar, vurig...’ Ze maakt een beweging met haar hoofd richting de gang en ineens doorbreekt haar glimlach de aura van bijna overdreven professionaliteit, die ze gewoonlijk uitstraalt. ‘Ik heb een paar uur in de werkkamer naast jou gezeten en het was moeilijk om jullie niet te horen.’

‘O, dat moet Anna geweest zijn,’ zegt Thorsten. ‘Een van mijn studenten. Ze is soms wat luidruchtig. Altijd in de contramine, als je begrijpt wat ik bedoel.’

Op dat moment komt Kamilla binnen, samen met Cecilie en Svend. Kamilla loopt naar Elisabeth om met haar te praten, terwijl Cecilie een springvorm op tafel zet. Svend ploft met een gepijnigde gezichtsuitdrukking naast Thorsten neer.

‘Jemig,’ zegt hij snuivend. ‘Elke poging om een psychologiestudent ook maar een fractie te laten begrijpen van hoe hersenen in elkaar steken, is verdomme hetzelfde als een pasgeboren baby saxofoon leren spelen.’

Om hen heen neemt de rest van het onderzoeksteam zijn plaats in.

‘Taart?’ Cecilie geeft Svend een bordje aan. ‘Hij is gemaakt van amandelmeel, dus het is niet iets voor jou, Thorsten.’

‘Dat is jammer,’ zegt hij, maar als hij de grote hoeveelheid noten en gedroogd fruit die Cecilie taart noemt ziet, vindt hij zijn allergie voor één keer niet vervelend.

‘Goedemiddag allemaal.’ Kamilla onderbreekt het gekeuvel. ‘Fijn om jullie te zien. Dit is een van de laatste keren dat de hele groep bij elkaar zal komen.’ Ze knikt eerst naar Miguel, hoofdarts in het Skejby-ziekenhuis, dan naar Jesper, hoofdpsycholoog van het Nationale Rouwcentrum, die eigenlijk alleen naar de vergaderingen komt. ‘Daarom stel ik voor dat we vandaag de voorlopige resultaten gaan bespreken die Anton voor ons heeft meegenomen. Daarom is ook Elisabeth weer aanwezig, voor het geval er nog laatste vragen zijn.’

Ze glimlacht naar Elisabeth en laat dan haar blik langs elk gezicht rond de tafel gaan.

‘Het is belangrijk dat we tot een gezamenlijk inzicht komen van wat we hebben gevonden. Voorafgaand aan de vrijgave zal er de komende tijd steeds meer aandacht voor Callocaine zijn en ik hoop dat ons onderzoek een belangrijke bijdrage kan leveren aan een nu al zeer gepolariseerd debat.’

Er wordt geknikt. Naast Thorsten kauwt Svend met veel kabaal op de blijkbaar ongelooflijk kleverige neptaart.

‘Zoals jullie weten heeft Anton keihard aan zijn analyses gewerkt.’ Kamilla wijst met beide armen in de richting van Anton, die verantwoordelijk is voor de statistische verwerking van de data, die Thorsten en de anderen hebben verzameld. ‘Dat is immers de vrucht van al ons werk en daar zullen we onze artikelen op baseren, bijzonder spannend dus. Anton, wil je ons in de analyses meenemen?’

Anton, die als achternaam Maninnen heeft en die waarschijnlijk van Finse afkomst is, staat op en laat een stapel aan elkaar gehechte papieren rondgaan.

‘Zoals jullie weten hebben we een groep van bijna vierhonderd patiënten met de diagnose blijvende rouwstoornis getest,’ zegt hij om mee te beginnen. ‘De helft is willekeurig geselecteerd voor een behandeling met Callocaine, terwijl de andere helft calciumtabletten heeft gekregen, en het eerste belangrijke resultaat is dat we hetzelfde goede effect waarnemen als Elisabeth en haar team bij Danish Pharma. Callocaine heeft enig of een behoorlijk effect bij ongeveer vijfenzeventig procent van de patiënten die het medicijn hebben gekregen en dat zijn natuurlijk prima cijfers als we ze vergelijken met bijvoorbeeld depressie en schizofrenie.’

Thorsten kijkt naar Elisabeth terwijl Anton aan het woord is. Ze zit met een kleine glimlach te luisteren, maar hij vindt niet dat ze er verrast of opgelucht uitziet. Ze ziet er vooral uit als iemand die iets bevestigd krijgt wat ze al weet.

‘Naast cognitieve onderzoeken en persoonlijkheidsonderzoeken, bestaat onze testbatterij immers uit de rouwscreening zelf, een test die bestaat uit twee delen met de focus op empathie en een serie PET-scans om ons een beeld te geven van hoe de proefpersonen terugdenken aan hun overledenen. Ik verwacht dat we

met name in de scanonderzoeken een van de sleutels tot het goede effect zullen vinden.’

Anton spreekt elke letter van PET afzonderlijk uit en daarmee is het net alsof hij het niet over de scans maar over de Deense inlichtingendienst heeft, die afgekort ook PET wordt genoemd. Hij wordt op projectbasis bij diverse afdelingen gedetacheerd als daar statistische bijstand gewenst is en dit is de eerste keer dat Thorsten met hem samenwerkt. Zijn gevoel zegt hem dat de cijfernerd in de machinekamer goud waard is, maar verbleekt als hij te veel in de spotlights komt te staan.

‘In de scansituatie toonden we de rouwende proefpersonen veel neutrale foto’s van natuur, onbekende mensen enzovoorts, afgewisseld met foto’s van hun overledenen. Hier zien jullie het resultaat.’ Anton bladert een aantal pagina’s vooruit in de handout en wijst het aan. ‘De groep met medicijnen reageerde gewoonweg minder op de foto’s van hun overledenen dan de controlegroep, zowel als we kijken naar de hersenactiviteit als naar de hartslag.’

Thorsten kijkt naar de twee vierkanten en de stippen die over het papier dansen. Ergens in die grafieken staan Birgit, Mikkel en alle andere personen die hij heeft getest. Ze hebben in de grote buik van de PET-scanner gelegen, terwijl de radioactieve stof naar de hersencentra die het meest actief waren stroomde. De doorbloeding in de diverse hersenstructuren heeft ervoor gezorgd dat ze oplichten in de tinten blauw, geel en rood, en Anton wijst naar de foto’s, terwijl hij uitlegt dat de combinatie van de vele scans een prototype oplevert van hersenen in rouw die Callocaine toegediend hebben gekregen en hersenen waarbij dat niet het geval is.

‘Zoals jullie kunnen zien, is er verminderde activiteit bij de proefpersonen die Callocaine hebben gekregen. Met name de amygdala en de hippocampus zijn hier interessant, omdat ze lang niet zo sterk oplichten als bij de controlegroep.’ Anton zet zijn leesbril af. ‘We kunnen de conclusie trekken dat de groep met de toegediende medicijnen in mindere mate of in elk geval op een minder emotionele manier terugdenkt aan hun overledenen. Het

is gewoon niet zo emotioneel om terug te denken aan een overledene als je je medicijnen hebt ingenomen.'

'Uitermate interessant,' zegt Kamilla met een glimlach tegen hem. 'Vooral als je het vergelijkt met onze andere testen, die aantonen dat de pillen niet in verband kunnen worden gebracht met een algemeen geheugenverlies of soortgelijke cognitieve problemen.'

Elisabeth buigt haar hoofd met een bijna onmerkbaar knikje.

'We hebben geluk gehad met onze target,' zegt ze. 'En natuurlijk ben ik ongelooflijk blij dat jullie onderzoek de resultaten ondersteunt die we bij Danish Pharma al hebben gedocumenteerd.'

Hun postdoc Rikke en een aantal anderen raken verwickeld in een discussie over de betekenis van cognitieve zwakte bij rouwenden en de aandacht van Thorsten dwaalt af. Hij bladert door de hand-out totdat hij bij de testen aanbelandt waar hij zelf aan heeft bijgedragen. De stijgingen en dalingen in de grafiek kijken hem vanaf de bladzijde aan. Hij verheugt zich al op het speurwerk om te begrijpen wat ze eigenlijk hebben gevonden.

ANNA

Het is bijna één uur en Anna heeft nog niets anders binnengekregen dan de gloeiend hete koffie van Thorsten, dus ze koopt een broodje in de kantine van de bibliotheek en werkt het aan een van de tafeltjes naar binnen. Ze weet niet wat ze moet doen. Shadi had er geen doekjes om gewonden en Svend had nauwelijks de moeite genomen lang genoeg van zijn computerscherm op te kijken om haar duidelijk te maken dat ze deze week al de derde scriptiestudent was die hij had afgewezen. Zo dichtbij, en nu dreigt het haar allemaal toch door de vingers te glippen. Waarom lukt het haar nooit om iets vast te houden?

Zodra ze de laatste hap in haar mond heeft gestopt, pakt ze haar dienblad op en dan staat ze plotseling oog in oog met een vrouw die een dik boek onder haar arm heeft en in haar hand een vol kopje, waarvan de inhoud net niet over de rand gutst.

'Hallo.'

De vrouw glimlacht naar Anna. Ze heeft een grote bos krullen en het lijkt net alsof ze daar midden in de kantine licht uitstraalt.

‘Hallo,’ antwoordt Anna stompzinnig, en pas dan doet de vrouw een stap opzij zodat ze erlangs kan.

‘Of heb je zin om nog even te blijven zitten?’

Ze knikt naar de stoel waarvan Anna net is opgestaan.

Het gebeurt zelden dat iemand zo opvallend met haar flirt, althans bij daglicht. Als ze niet zo vreselijk kwaad was geweest en alles niet zo’n enorme puinhoop was geweest, had ze het vast gedaan. Was ze gaan zitten om te zien waartoe het zou leiden.

‘Dat is aardig van je,’ zegt ze in plaats daarvan. ‘Maar ik moet ervandoor.’

Even later rijdt ze zo hard als haar rammelende fiets het aankan door de stad.

‘Wat ben je mager geworden, je hebt geen spieren meer over! Heb je jezelf al in de spiegel gezien?’

Isam lacht naar haar, hij tilt haar vermoeide rechterarm omhoog en knijpt in haar biceps. Ze trekt haar arm hard terug.

‘Rustig maar!’

Hij danst weg, nog steeds lachend.

‘Ik ga nog even naar de bokszak.’

Eigenlijk kan ze niet meer, maar ze moet weer in vorm komen. Hij heeft trouwens wel gelijk dat ze is afgevallen. Haar conditie is ook afgenomen. Haar benen zijn nog niet eens aan het verzuren als ze al buiten adem is.

De eerste stoten zitten goed. Nauwkeurig, snel uit, snel in, een man zou tegen de vlakke kunnen gaan als hij zo’n stoot tegen zijn hoofd zou krijgen. Er klinkt geschreeuw van de anderen om haar heen en de doordringende zweetlucht prikt in haar neus. Ze wisselt jabs en hooks af, draait rond en plaatst een harde trap tegen de zijkant van de zak. Hoe moet ze nou die scriptie schrijven? Moet ze echt een nieuw onderwerp bedenken? Ze trapt nog een keer.

‘Ga door!’ Isam verschijnt naast haar. ‘Kom op, geef hem een optater!’

Ze voelt zelf dat haar techniek verslapt, terwijl de uitputting

zich een weg naar haar spieren vreet. Haar voeten glibberen in de zweetdruppels die van haar voorhoofd druipen, haar knokkels doen pijn. En dan is er ook nog dat verdomde vak neurologie waar ze voor is gezakt. Toen ze wegging, had Thorsten voorgesteld dat ze een klacht moest indienen, maar hij heeft makkelijk praten. Hij heeft geen idee hoe ingewikkeld dat voor haar is.

‘Let op je elleboog,’ hoort ze Isam zeggen en ze weet dat hij gelijk heeft, maar ze heeft geen energie meer om het te corrigeren. Toch gaat ze verder met slaan. Ze dwingt zichzelf om door te gaan, ze dwingt haar lichaam totdat haar oren suizen en er plotseling niets anders op zit dan zich voorover naar het blauwe matras te buigen en haar maaginhoud er in harde, zure stoten uit te duwen.

‘Godver!’ Ze ziet Isam vaag aan de rand van haar gezichtsveld, zijn ronde gezicht verwrongen in afgrijzen. ‘Dat ruim je mooi zelf op.’

Hij loopt naar een groepje jongeren dat staat toe te kijken. Anna spuugt met haar handen op haar knieën in de plas die voor haar ligt, terwijl haar middenrif in golvende schokken samen-trekt.

SHADI

De komkommer is van gisteren, maar toch ruikt Shadi eraan, drukt voorzichtig in de groene schil. Als dat naar tevredenheid is, snijdt ze een stuk doormidden en strooit er zout op, waarna ze op de bank gaat zitten. Vanaf deze plek kan ze de zee zien, waar windvlagen het doen lijken alsof een reusachtige octopus vanaf de bodem van de zee inkt naar het wateroppervlak spuit.

Vandaag blijft ze thuis en op de eettafel liggen stapels boeken te wachten. Hoewel ze pas anderhalve week geleden formeel met haar scriptie is begonnen, is ze er al veel langer mee bezig. Anna raakte een gevoelige snaar toen ze naar haar probleemstelling vroeg, maar Shadi weet wel ongeveer waar ze over wil schrijven.

Toen ze vorig jaar op het idee van rouwverwerking kwam, klonk dat spannend en verbeeldde ze zich dat het een belangrijk onderwerp was. Nu ze ermee aan de slag moet, beschouwt ze de scriptie als een onoverzichtelijke hoop losgerukte letters, die zorgvuldig moeten worden gesorteerd en van de ene stapel naar een andere moeten worden verplaatst.

Als ze de komkommer op heeft, kan ze het niet langer uitstellen. Ze besluit verder te gaan met een beschrijving van de diagnose. De oorspronkelijke aanduiding is 'Prolonged Grief Disorder' en die vindt ze eigenlijk beter dan de vertaling 'blijvende rouwstoornis'. Wie wil nu een blijvende stoornis hebben, als hij alleen maar verlengd hoeft te zijn? Ze trommelt met haar vingers op het toetsenbord. Moet ze alle diagnostische criteria een voor een doornemen of volstaat een oppervlakkige uiteenzetting? Dat moet ze de volgende keer aan Thorsten vragen. Voorlopig stelt ze zich tevreden met de constatering dat het gemis van en het verlangen naar de overledene sleutelcomponenten van de stoornis zijn en een van de dingen die deze onderscheiden van bijvoorbeeld een depressie.

Zoals altijd slaat ze het bestand tijdens het schrijven meerdere keren op, maar ze durft er nooit helemaal op te vertrouwen. Dingen verdwijnen, een computer kan kapotgaan, en dan is ze alles kwijt. Dat soort dingen gebeuren. Houd op nou, vermaant ze zichzelf, als ze het bestand voor de tweede keer uploadt naar Dropbox, het is al opgeslagen. Maar ze kan het niet laten.

In het eerste semester van de studie hadden ze het vak sociale en persoonlijkheidspsychologie, en in de werkgroep die door een aanstormende promovendus werd gegeven, hadden ze allemaal een persoonlijkheidstest gedaan om de theorie aan den lijve te ondervinden. De docent had uitgelegd dat er geen goede of slechte testcores waren, maar natuurlijk waren die er wel. Een hoge score op neuroticisme wordt bijvoorbeeld in verband gebracht met psychische aandoeningen en vroegtijdig overlijden. Openheid, waarop Shadi rampzalig laag scoorde, was een van de parameters waar iedereen van hield, terwijl niemand haar benijdde om de eigenschap waarin ze uitblonk. Want iedereen wist wat

gewetensvol betekende en dat was precies hoe ze haar zagen. Praktisch, rechttoe rechtaan, saai.

Aan de andere kant, denkt ze, terwijl ze het bestand opent dat ze voor referenties en suggesties voor verdere bestudering heeft aangemaakt, zijn dat precies de kwaliteiten die ervoor zorgen dat ze met een van de hoogste gemiddelden van haar studiejaar de studie psychologie zal afsluiten.

‘Hoi lieverd!’

Emil is een golf van energie die het appartement binnenstroomt, ook al kan ze aan zijn stem horen dat hij moe is. Ze loopt naar hem toe in de keuken, waar hij een boodschappentas op de tafel leegt.

‘Hoe gaat het hier?’ vraagt hij en hij geeft haar een kus. ‘Nog nieuws van je laveloze scriptievriendin?’

Shadi weet wel dat ze de neiging heeft om het studentenleven interessanter te maken dan het in werkelijkheid is. Ze heeft ooit een idioot verhaal bedacht over iemand die haar per ongeluk belde, alleen om Emil aan het lachen te maken, en misschien heeft ze het gisteren iets te veel aangedikt toen ze over de confrontatie met Anna vertelde.

‘Ze heeft me nog een mail gestuurd,’ zegt ze, terwijl ze het doosje tomaten van hem aanpakt. Een voor een spoelt ze ze onder de koude kraan af. ‘Maar ik heb nog niet gereageerd.’

‘Wat wilde ze?’

Emil snippert met ontspannen, zekere bewegingen een rode ui. Shadi draait de kraan dicht en gaat achter hem staan. Ze drukt haar wang tegen de ruimte tussen zijn schouderbladen, die aanvoelt alsof hij precies voor haar is gemaakt, en probeert haar ademhaling gelijk te laten lopen met de zijne.

‘Ze wil graag iets afspreken. Ze zegt dat ze iets heeft waardoor ik van mening zal veranderen. Wat denk jij, is het een valstrik?’

Zijn lach voelt als een diep gegrom tegen haar wang.

‘Dat is zo overduidelijk een valstrik,’ zegt hij. ‘Voor haar moet je uitkijken, schat. Ze is gevaarlijk!’